

ПЕДАГОГУ ТА ВЧЕНОМУ Людмилі Григорівні Любінській – 60

У травні 2019 р. виповнилося 60 років українському педагогу та вченій-ботаніку, організаторці науки та популяризаторці ботанічних знань, заслуженій діячці науки і техніки України, завідувачці кафедри біології та методики її викладання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, доктору біологічних наук, доценту Людмилі Григорівні Любінській. Вона – один із фундаторів природничого факультету вишу, наставник і вчитель для багатьох поколінь студентів-біологів, натхненниця пізнання рослинного світу та бережливого ставлення до довкілля. Її наукова діяльність пов'язана з дослідженням флори Поділля, вивченням заповідних територій, збереженням унікальних ландшафтів краю та популяцій рідкісних видів.

Л.Г. Любінська народилася 17 травня 1959 р. у старовинному мальовничому селі Боришківці Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл. Як згадує Людмила Григорівна (2011) "... на все життя залишилися в пам'яті барвисті боришківські товтри, мальовничі лісові галявини, пахучі пучки

трав у бабусиній хаті...".* Згодом територія села увійшла в межі Національного природного парку "Подільські Товтри", до створення та розбудови якого долучилася ювілярка та якому віддала багато років невтомної праці. Першими вихователями й вчителями Людмили Григорівни були дідусь з бабусею та батьки – Григорій Олександрович і Ніна Степанівна, які прищепили їй любов до природи, що й визначило її майбутній життєвий шлях природодослідника, природолюбця та природоохоронця. Невдовзі родина переїхала до міста Кам'янець-Подільського, з яким Людмила Григорівна назавжди пов'язала свою творчу діяльність.

З 1976 по 1981 рр. Людмила Григорівна навчалася в Уманському державному педагогічному інституті імені П.Г. Тичини. Студентське бурхливе життя – лекції, лабораторні заняття, польові та педагогічні практики, перші наукові конференції, участь у громадському житті, співпраця з Гельсінською спілкою заклали фундамент її подальшої наукової та громадської діяльності. Теплі спогади про цей час пов'язані з викладачами ботанічних дисциплін: к. б. н., доцентом Семеном Мартиновичем Гедзем, тодішнім завідувачем кафедри та к. б. н., доцентом Марією Дем'янівною Бутило, які й спрямували студентку Л. Любінську на подальші дослідження рослинного світу.

Трудову діяльність Л.Г. Любінська розпочала (1981–1984, 1987–1991) на посаді завідувача відділу флори Кам'янець-Подільського державного ботанічного саду, закладеного відомим вченим та педагогом, професором Н.Т. Гамораком, якого у 1930-ті роки було безпідставно репресовано. Там вона зацікавилася вивченням рідкісних видів рослин, посадковий матеріал яких привозила з різних куточків України та численних експедицій Поділлям, а згодом створила відповідну колекцію в ботанічному саду.

З 1984 по 1987 рр. Л.Г. Любінська навчалася в аспірантурі Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного АН УРСР (тепер Інститут ботаніки ім.

* Ботанік – у природі, еколог – у житті. До 30-річчя наукової та науково-педагогічної діяльності Людмили Григорівни Любінської. Біобібліографічний покажчик. Сер.: Постаті в освіті та науці. Вип. 17. Укл. В.С. Прокопчук, А.Б. Дрabanich. Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2011, 48 с.

Зліва направо: Я. Гузік (Інститут ботаніки ім. В. Шафера Польської АН), Л. Любінська, М. Шевера (Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України), П. Мейкок (Університет в Торонто, Міжнародна екологічна асоціація). Кам'янець-Подільський, 1996 р. Фото М. Рябого

М.Г. Холодного НАН України), де під керівництвом д. б. н., професора Бориса Володимировича Заверухи успішно захистила в 1990 р. кандидатську дисертацію на тему: "Аутофитосоцология флоры Каменецкого Приднестровья и сохранение генофонда путем первичной интродукции". В цій роботі вона дослідила та встановила видовий склад судинних рослин регіону, зокрема виявила чотири нові види та понад 40 нових локалітетів рідкісних видів рослин для району дослідження, здійснила комплексний аналіз флори; вперше визначила ступінь загрози раритетних видів, дослідила життєвий стан популяцій, вивчила та визначила вікову структуру ценопопуляцій, насінневу продуктивність та життєвий цикл; уперше описала онтогенез *Pulsatilla grandis* Wender, *Lunaria rediviva* L., *Arum besserianum* Schott, *Allium podolicum* (Ach. & Graebn.) Błocki ex Racib., *A. obliquum* L., *Schivereckia podolica* (Besser) Andr. ex DC., в умовах культури випробовувала 65 рідкісних видів. Втілюючи в життя ідеї свого вчителя Б.В. Заверухи, вона запропонувала нові об'єкти природно-заповідного фонду Поділля, зокрема, розробила рекомендації та ініціювала

створення двох ботанічних заказників місцевого значення: "Устянського" — для збереження єдиного в Україні місцезростання *Allium obliquum* та "Мукшанського" — для охорони рідкісних степових і кальцепетрофітних рослинних угруповань. Під час навчання в аспірантурі Людмила Григорівна разом із професором Д.М. Доброчаєвою та родиною Н.Т. Гаморака долучилася до реабілітації його імені та повернення в науку творчої спадщини.

Впродовж наступних років Л.Г. Любінська працює на посадах доцента кафедри екології та безпеки життєдіяльності Кам'янець-Подільського державного сільськогосподарського інституту (1991–1995), інспектора з охорони природи Дністровської регіональної інспекції Міністерства охорони природи та ядерної безпеки України (1995–1996). Водночас плідно займається дослідженням флори та заповіданням нових об'єктів в регіоні, які стали підґрунтям створення Національного природного парку "Подільські Товтри", який на сьогодні є найбільшим в Україні та другим за площею в Європі. В 1996 р. молоду вчену призначають заступником директора з наукової роботи парку. Це був новий етап її

Зліва направо: В. Комарницький, Л. Любінська, М. Шевера, В. Протопопова, І. Ковтун. Бакотський монастир, 2000. Фото М. Рябого

діяльності, коли задуми про збереження природи регіону почали втілюватися в життя, а талант організатора й природоохоронця розкрився сповна. Під керівництвом і за безпосередньої участі Людмили Григорівни колектив парку розробив концепцію його розвитку, "Проект організації території Національного природного парку "Подільські Товтри", охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів", були розпочаті комплексні дослідження флори та фауни, здійснювалася реальна охорона біологічного різноманіття. Разом із працівниками відділу науки Людмила Григорівна ініціювала та науково обґрунтувала створення понад 30 територій природоохоронних об'єктів Хмельниччини, розробляла кадастр флори і фауни Хмельницької області, вела науково-організаційну та еколого-просвітницьку діяльність, започаткувала створення музею природи парку, сприяла формуванню лабораторії екомоніторингу, поповненню фонду бібліотеки, а також проведенню наукових конференцій різного рівня, впровадженню різноманітних проектів із залученням молоді до справи збереження природи краю.

Нині національний парк перетворився на знану науково-дослідну установу, в якій Людмила Григорівна визнана провідним фахівцем. Після переходу на науково-педагогічну роботу, вона

продовжує підтримувати співпрацю з НПП, залишаючись членом його науково-технічної ради.

З 2007 по 2010 рр. Л.Г. Любінська – докторантка Київського національного університету імені Тараса Шевченка, її науковим консультантом був д. б. н., професор В.А. Соломаха. В 2013 р. вона захистила докторську дисертацію на тему "Антропогенна трансформація рослинного покриву НПП "Подільські Товтри", охорона і відтворення". У цій роботі вперше проаналізовано біотопи парку та укладено їхню класифікаційну схему, здійснено інвентаризацію флори, виявлено її структуру і проведено комплексний аналіз. Автор встановила синтаксономію рослинності та проаналізувала біотопічні особливості раритетних рослинних угруповань; уперше виявила напрямки динамічних змін флори і рослинності парку, встановила та проаналізувала трансформаційні процеси рослинного покриву, визначила рівень його синантропізації; здійснила созологічну оцінку флори і рослинності; для окремих рідкісних видів дослідила стан популяцій та онтоморфогенез, розробила менеджмент-плани, провела їхню економічну оцінку; уперше проаналізувала негативні чинники та здійснила оцінку загроз фіторізноманіттю; уперше дала оцінку природоохоронної репрезентативності парку, розробила критерії та здійснила зонування водно-болотних угідь міжнародного значення

як територіальної складової НПП; для НПП "Подільські Товтри" вперше запропонувала та науково обґрунтувала напрямки відтворення рослинного покриву та сценарії подальшого розвитку природоохоронного об'єкта для виконання його функції збереження біорізноманіття. Ці положення мають як наукове, так і практичне значення, сприяючи оптимізації природоохоронних заходів.

Загалом Л.Г. Любінська автор та співавтор понад 270 наукових праць та монографій: "Природні цінності НПП "Подільські Товтри" (1999), "Фіторізноманіття національних природних парків України" (2003), "Біорізноманіття Кам'янця-Подільського. Попередній критичний інвентаризаційний конспект рослин, грибів і тварин" (2004), "Заповідні перлини Хмельниччини" (2008), "Фітобіота національного природного парку "Подільські Товтри". Судинні рослини" (2009), "Червона книга України" (2009), "Управління водно-болотними угіддями Кам'янецького Придністров'я" (2011), "Фіторізноманіття заповідників і національних природних парків України. Ч. 2. Національні природні парки" (2012), "Водно-болотні угіддя Поділля" (2014), "Флора Поділля" (2018).

Важливим етапом у житті Л.Г. Любінської стала наукова робота в Кам'янець-Подільському державному педагогічному інституті (тепер Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка), де вона пройшла шлях від старшого викладача кафедри біології та географії (2002) до завідувача кафедри біології, географії та екології (2004–2006) й завідувача кафедри біології та методики її викладання. Талант педагога у повній мірі розкрився під час роботи Людмили Григорівни у вишу. Вона розробила та викладає загальні та спецкурси, серед них – "Ботаніка", "Біологія рослин", "Популяційна біологія", "Фітопатологія", "Флора і рослинність Подільського регіону", "Квітникарство", "Охорона природи та екологічний менеджмент", "Основи наукових досліджень", "Методика наукових досліджень" тощо, опублікувала низку посібників та методичних рекомендацій, серед яких найвизнані "Заповідна справа в Україні. Навчальний посібник" (2003), "Методичні рекомендації з проведення польової практики. Ч. 1. Збір рослин та виготовлення гербарію" (2005, 2011), "Основи наукознавства: навчальний посібник" (2011), "Методичні

рекомендації до проведення лабораторних занять із ботаніки (водорості)" (2016), "Методичні рекомендації до проведення лабораторних занять із мікології" (2016).

Людмила Григорівна є керівником наукової школи "Теоретико-практичні аспекти дослідження рослинного покриву Поділля та його антропоїчної трансформації", науково-дослідної лабораторії анатомії, морфології та фізіології живих організмів, була співорганізатором проведення науково-дослідних студентських експедицій "Товтри-97", "Збруч-98", "Бакота-2000", "Товтри-2007". Впродовж 2015–2017 рр. була експертом, членом секції наукової ради МОН України за фаховим напрямом № 9 "Охорона навколишнього середовища" та членом науково-методичної комісії № 2 з предметної освіти та спорту (014-5 "Середня освіта (Природознавство)" сектора вищої освіти Науково-методичної ради МОН України з написання стандартів для бакалаврів і магістрів, неодноразово була головою журі III етапу Всеукраїнської олімпіади з біології, членом журі обласного конкурсу МАН. Як експерт-консультант керує учнівськими науково-дослідними роботами, які систематично отримують призові місця на Всеукраїнських конкурсах.

Людмила Григорівна Любінська дбає й про наступне покоління молодих учених. Вона підготувала двох кандидатів наук, зараз керує науковою роботою ще п'яти аспірантів. Їй властиві такі риси, як професіоналізм та ерудованість, вона гармонійно поєднує фахове викладання навчального матеріалу з різноманітними цікавими фактами та історіями з життя, що покращує засвоєння знань, а часто й спонукає до подальшого пошуку відповідей на питання. За це їй вдячне не одне покоління студентів.

Л.Г. Любінська багато сил віддає громадській діяльності. Вона є членом Українського ботанічного товариства, певний час виконувала обов'язки голови його Кам'янець-Подільського відділення, з 1991 р. є головним ботаніком Хмельницької обл. та членом Міжнародної асоціації екологів університетів (з 2013 р.). У 1998 р. вона відродила та очолила недержавну громадську організацію "Товариство Подільських природодослідників та природолюбів".

За науково-педагогічну та громадську діяльність Л.Г. Любінська удостоєна державних відзнак: звання заслужений діяч науки і техніки України

(2017), "Відмінник освіти України" (2008), премії імені Петра Бучинського Хмельницької обласної адміністрації (1998), має Дипломи та Подяки Міністерства освіти і науки України, Міністерства екології та природних ресурсів України, Хмельницької обласної та Кам'янець-Подільської міської рад тощо.

За роки науково-педагогічної діяльності Л.Г. Любінська досягла визначних успіхів, її високо шанують як талановитого вченого, педагога, в якому поєднані неординарність, працелюбність, принциповість, доброта, чуйність і жіноча чарівність. Людмила Григорівна завжди доброзичлива та готова прийти на допомогу

кожному, хто її потребує. Вона повна творчих задумів і планів, черпає енергію у спілкуванні з природою, яка надихає її, дає душевні сили. І які б труднощі не траплялися на її шляху, разом з усіма досягненнями, перемогами, здобутками вона завжди залишається надзвичайною Людиною, Другом, Вчителем, Наставником, Колегою з відкритим серцем і ширими думками.

Гречно вітаємо вельмишановну Людмилу Григорівну зі славним ювілеєм та зичимо їй міцного здоров'я й душевного спокою, нових творчих здобутків на благо улюбленої ботаніки.

Мирослав В. ШЕВЕРА,
Віра В. ПРОТОПОПОВА, Ольга М. ОПТАСЮК